

“Vraag dat maar aan uw cliënt!”

over het recht op informatie over de verdenking

C.J.M. DEN BLANKEN¹

1. **Het eerste etmaal**

Iedere jurist zal beamen: het eerste etmaal na aanhouding is een cruciale fase in het strafproces. De mogelijkheden om als verdachte in de eerste uren rechtsbijstand te ontvangen zijn de afgelopen jaren sterk toegenomen. Sinds Salduz heeft de verdachte recht op consultatie voorafgaand aan het eerste verhoor, ook de verhoorsbijstand door een advocaat is inmiddels ingeburgerd.

Om in de eerste uren een verdediging op te tuigen hebben de verdachte en zijn advocaat informatie nodig over de zaak. Daarvoor zijn doorgaans twee bronnen beschikbaar: de verdachte zelf, en de politie. Bij het eerste overleg tussen raadsman en cliënt kunnen zij met de beschikbare informatie samen beslissen of het bijvoorbeeld verstandig is om een verklaring af te leggen. Aan dit gesprek gaat nog een vraag vooraf: wat is de verdenking? Een verdenking van winkeldiefstal vraagt om een andere benadering dan een complexe zedenzaak. Zonder zicht op de verdenking kan de verdediging onmogelijk een procespositie bepalen.² Die informatie wordt in de praktijk via de piketmelding gedeeld.

2. **Verdenkings- en onderzoeksinformatie**

Voor dieper op die praktijk in te gaan wil ik eerst een onderscheid aanbrengen tussen informatie over de *verdenking* en informatie over het *onderzoek*. Met ‘verdenkingsinformatie’ wordt bedoeld bij welk concreet feitencomplex de verdachte een rol wordt toegedicht, met inbegrip van de juridische kwalificatie die de politie daaraan geeft. ‘Onderzoeksinformatie’ is informatie op basis waarvan de verdenking tot stand is gekomen, de voorlopige onderzoeksresultaten van de politie. Deze twee informatiesoorten worden nogal eens met elkaar verward.

Artikel 30 Sv geeft de verdachte het recht op kennisneming van processtukken (onderzoeksinformatie), in ieder geval vanaf het eerste verhoor na aanhouding. In de praktijk worden deze processtukken pas bij de voorgeleiding bij de rechter-commissaris verstrekt – hetgeen in strijd lijkt met de wet. Een interessant onderwerp waar regelmatig over wordt gepubliceerd. In deze bijdrage wil ik me echter concentreren op de praktijk rond het recht op verdenkingsinformatie. Een onderwerp waar – mijns inziens onterecht – veel minder aandacht voor bestaat, want ook deze praktijk lijkt in strijd met de wet en is voor verbetering vatbaar. Niet alleen vanuit een rechtstatelijk perspectief maar ook voor de effectiviteit van de opsporing is een aanpassing wenselijk, en bovendien betrekkelijk eenvoudig te bereiken.

---

1 Max den Blanken is strafrechtadvocaat bij Cleerdin & Hamer Advocaten.

2 Het niet-vermelden van de reden van de aanhouding is met recht kafkaësk te noemen. In de openingsscène van de roman *Het proces* van Franz Kafka wordt hoofdpersoon Josef K. kennelijk zonder aanleiding gearresteerd. Wanneer K. informeert naar de reden van zijn aanhouding wordt hem gezegd: “Wij hebben niet de opdracht u dat te vertellen. [...] De procedure is nu eenmaal begonnen en u zult alles te bestemde tijd te horen krijgen.”

3. **Recht op informatie over de verdenking**

Met de inwerkingtreding van artikel 27c Sv op 1 januari 2015 heeft het recht op informatie over de verdenking een plek gekregen in het Wetboek van Strafvordering. Het eerste lid luidt:

“1. Aan de verdachte wordt bij zijn staandehouding of aanhouding medegedeeld ter zake van welk strafbaar feit hij als verdachte is aangemerkt. Buiten gevallen van staandehouding of aanhouding wordt de verdachte deze mededeling uiterlijk voorafgaand aan het eerste verhoor gedaan.”

De introductie van artikel 27c Sv is een codificatie van de bestaande praktijk. Implementatie van de Europese richtlijn ‘Recht op Informatie in Strafprocedures’ (hierna: de Europese richtlijn) is de reden dat er toch een apart wetsartikel voor gecreëerd is.³ In de memorie van toelichting bij artikel 27c Sv wordt expliciet verwezen naar uitspraken van het Europees Hof voor Rechten van de Mens (hierna: EHRM) waaruit volgt dat het verkrijgen van informatie over de verdenking onderdeel uitmaakt van het recht op een eerlijk proces ex artikel 6 EVRM,⁴ onder meer naar de EHRM-uitspraak *Mattioica tegen Italië*⁵. Ook wordt gewezen op het in artikel 5 lid 2 EVRM neergelegde recht dat personen die zijn aangehouden moet worden meegedeeld waarom zij van hun vrijheid zijn beroofd, en de EHRM-uitspraken in de zaken *Fox, Cambell en Hartley* tegen het Verenigd Koninkrijk op dat punt⁶.

Hamvraag is of de (gecodificeerde) Nederlandse praktijk van het verstrekken van verdenkingsinformatie voldoet aan de eisen, gesteld in de Europese richtlijn en EHRM-jurisprudentie. Het antwoord is: onvoldoende. Om dat antwoord goed te kunnen onderbouwen eerst een zijstap naar de praktijk.

4. **De piketmelding: het verstrekken van verdenkingsinformatie in Nederland**

Artikel 27c lid 1 Sv schrijft voor dat de verdachte verteld (‘medegedeeld’) moet worden waarvan hij wordt verdacht. Hoe gedetailleerd deze mededeling moet zijn blijkt niet uit de wet, de politie hoeft ook niet te verbaliseren wat er precies is medegedeeld. Om dit onderwerp niet nodeloos ingewikkeld te maken beperk ik me tot de aangehouden verdachte die om een advocaat verzoekt. De advocaat heeft als vertegenwoordiger van zijn cliënt ook recht op deze verdenkingsinformatie. De gedachte is dat als onderdeel van een eerlijk proces een advocaat de verdenking met zijn cliënt moet kunnen bespreken om een procespositie te bepalen.⁷ De advocaat wordt geïnformeerd door middel van een piketmelding.

De piketmelding is een door de politie ingevuld standaardformulier waarop (altijd) dezelfde vragen worden beantwoord. Via de Raad voor Rechtsbijstand wordt dit formulier aan de advocaat toegestuurd. Onderdeel van de piketmelding is het kopje ‘strafbaar feit’; waarin altijd een juridische kwalificatie van de verdenking wordt gegeven, eventueel aangevuld met een minieme feitelijke omschrijving.

3 Richtlijn nr. 2012/13/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2012 betreffende het recht op informatie in strafprocedures (PbEU L 142).

4 Tweede Kamer, *Vergaderjaar 2013–2014*, 33 871, nr. 3.

5 EHRM 25 juli 2000, nr. 23969/94 (*Mattoccia/Italië*).

6 EHRM 30 augustus 1990, nrs. 12244/86, 12245/86 en 12383/86 (*Fox, Campbell en Hartley/Het Verenigd Koninkrijk*).

7 Zou de politie nog niet direct bij de aanhouding aan de verdachte hebben medegedeeld waarvan hij verdacht wordt – of zou de verdachte het niet goed hebben begrepen – dan kan de advocaat de verdachte bij het eerste bezoek daarover informeren.

Een willekeurige greep uit recente piketmeldingen, onder het kopje ‘strafbaar feit’:

- ‘Artikel 47/171 Wetboek van Strafrecht, artikel 282/1 Wetboek van Strafrecht. Artikel 45, 302 poging zware mishandeling, artikel 285 (bedreiging)’
- ‘Vernieling overige objecten, artikel 350/1 Wetboek van Strafrecht’
- ‘Zakkenrollerij/tassenrollerij, artikel 310 Wetboek van Strafrecht’
- ‘Gekwal. diefstal in/uit woning, strafbaar gesteld artikel 310 Wetboek van Strafrecht juncto artikel 311/1/5 Wetboek van Strafrecht’
- ‘Art. 2/1/c jo. 10/3 Opw.’

Bij een verdenking van het voorhanden hebben van harddrugs – het laatste voorbeeld – is het niet inzichtelijk of het om vijf XTC-pillen gaat of om dertig kilo cocaïne. Er wordt geen concrete omschrijving van het feitencomplex gegeven. Ook een pleegplaats en -datum worden niet vermeld, dit levert met name problemen op bij aanhoudingen buiten heterdaad.

Als de advocaat meer informatie over de verdenking wil hebben dan rest hem niets anders dan de politie te bellen. Mijn persoonlijke ervaring is dat het bij ongeveer veertig procent van de pogingen lukt om de gewenste, concrete verdenkingsinformatie van de politie te verkrijgen. Bij de overige pogingen zijn de meest gehoorde antwoorden:

- “Over het onderzoek doen we geen mededelingen.”
- “Dat hoort u wel bij het verhoor.”

Hier lijken verdenkings- en opsporingsinformatie met elkaar te worden verward.

- “Vraag dat maar aan uw cliënt!”

Een klassiek voorbeeld van ‘presumption of guilt’; de verdachte is de dader, dus hij weet precies waarvan de politie hem verdenkt.

- “Ik ben pas net in dienst, mijn collega belt u straks terug.”
- “Hoe weet ik dat u advocaat bent?”

De laatste antwoorden illustreren praktische problemen: de telefoonlijn is niet het juiste communicatiemiddel om gevoelige informatie te verstrekken en een inhoudelijk ingelezen verbalisant is niet altijd beschikbaar. Daar valt veel voor te zeggen, juist daarom is de piketmelding bij uitstek geschikt om verdenkingsinformatie te delen.

In de praktijk wordt als verdenkingsinformatie in de piketmelding altijd een juridische kwalificatie gegeven, soms met een minieme feitelijke aanvulling. Pleegdatum of -plaats worden nooit vermeld. Telefonisch wordt regelmatig meer concrete informatie over het feitencomplex gedeeld, dit is echter aan willekeur onderhevig.

5. **De Nederlandse praktijk in het licht van de Europese richtlijn en EHRM-jurisprudentie**

Het Nederlandse artikel 27c lid 1 Sv is gebaseerd op artikel 6 van de Europese richtlijn. Dit artikel luidt:

“1. De lidstaten zien erop toe dat verdachten of beklaagden informatie ontvangen over het strafbare feit waarvan zij worden verdacht of beschuldigd. Deze informatie wordt onverwijld verstrekt en is zo gedetailleerd als noodzakelijk is om het eerlijke verloop van de procedure en de daadwerkelijke uitoefening van de rechten van de verdediging te waarborgen.

2. De lidstaten zien erop toe dat verdachten of beklaagden die zijn aangehouden of gedetineerd, in kennis worden gesteld van de redenen voor hun aanhouding of detentie, met inbegrip van het strafbare feit waarvan zij worden verdacht of beschuldigd.”

Opvallend is dat het eerste lid uitdrukkelijk benoemt dat de verdenkingsinformatie zo gedetailleerd als noodzakelijk voor een eerlijk verloop van de procedure moet zijn. Een open norm. De memorie van toelichting (bij artikel 27c Sv) wijst ter verduidelijking naar overweging 28 van de preambule van de Europese richtlijn. Daarin staat:

“[...] Met het oog op een eerlijk verloop van de procedure en op de daadwerkelijke uitoefening van de rechten van de verdediging dient de omschrijving van het strafbare feit waarvan de persoon wordt verdacht of beschuldigd, met inbegrip van, indien bekend, tijd en plaats en de mogelijke wettelijke kwalificatie van het vermeende strafbare feit, te worden verstrekt in voldoende detail, rekening houdend met de fase waarin de strafprocedure zich bevindt.”

Kortgezegd volgt uit de Europese richtlijn dus dat een verdachte moet worden geïnformeerd over het concrete feitencomplex waarvan hij wordt verdacht, de juridische kwalificatie die daar op dat moment aan gegeven wordt en, indien bekend, tijd en plaats.

Ook het EHRM laat zich in meerdere uitspraken uit over het recht op verdenkingsinformatie. Onder meer in het arrest *Mattioica/Italië*, waar ook de memorie van toelichting naar verwijst. Bij een toets aan het recht op een eerlijk proces (artikel 6 EVRM) stelt het Europees Hof:

“59. Paragraph 3 (a) of Article 6 points to the need for special attention to be paid to the notification of the “accusation” to the defendant; particulars of the offence play a crucial role in the criminal process, in that it is from the moment of their service that the suspect is formally put on notice of the factual and legal basis of the charges against him [...] The accused must be made aware “promptly” and “in detail” of the cause of the accusation, that is, the material facts alleged against him which are at the basis of the accusation, and of the nature of the accusation, namely, the legal qualification of these material facts. The Court considers that in criminal matters the provision of full, detailed information concerning the charges against a defendant is an essential prerequisite for ensuring that the proceedings are fair.”⁸

Een verdachte moet tijdig en gedetailleerd op de hoogte worden gesteld van de ‘cause’ en ‘nature’ van het verwijt dat hem wordt gemaakt. ‘Cause’ is het materiële feitencomplex dat hem wordt verweten en ‘nature’ is de juridische kwalificatie. Een zeer algemene omschrijving is onvoldoende, want juist de bijzonderheden (‘particulars’) van het feit spelen een

---

⁸ EHRM 25 juli 2000, *Mattioica/Italië*, nr. 23969/94. Zie ook EHRM 7 januari 2010, *Penev/Bulgarije*, nr. 20494/04, § 33 en 42.

cruciale rol in het strafproces. Het EHRM benadrukt het grote belang van het verstrekken van volledige en gedetailleerde informatie ter waarborging van een eerlijk proces.⁹

Het eerder aangestipte recht (ex artikel 5 lid 2 EVRM) dat personen die zijn aangehouden moet worden meegedeeld waarom zij van hun vrijheid zijn beroofd, komt terug in artikel 6 lid 2 van de Europese richtlijn. In de Nederlandse wet wordt dit recht op informatie ook onder artikel 27c lid 1 Sv geschaard.¹⁰ Over artikel 5 lid 2 EVRM overweegt het Europees Hof in het arrest *Khlaifia e.a./Italië*:

“115. Paragraph 2 of Article 5 lays down an elementary safeguard: any person who has been arrested should know why he is being deprived of his liberty. This provision is an integral part of the scheme of protection afforded by Article 5: any person who has been arrested must be told, in simple, non-technical language that he can understand, the essential legal and factual grounds for his deprivation of liberty, so as to be able to apply to a court to challenge its lawfulness [...]”¹¹

Ook in de sleutel van artikel 5 EVRM stelt het Europees Hof de eis dat de aangehouden verdachte informatie ontvangt over de feitelijke en juridische gronden voor zijn vrijheidsbeneming. Daarbij is van belang dat dit in begrijpelijke en niet-technische termen gebeurt zodat de verdachte de rechtmatigheid van zijn vrijheidsbeneming kan aanvechten bij een rechter.¹²

Hier steekt de Nederlandse praktijk schril tegen af. Vaak weet een verdachte niet waarvan hij wordt verdacht tot het moment waarop hij door de rechercheurs bij het eerste verhoor met de onderzoeksresultaten wordt geconfronteerd. Het recht op verdenkingsinformatie gaat verder dan het enkel vermelden van een juridische kwalificatie op een piketformulier, of het bij aanhouding mededelen van deze kwalificatie. Concrete informatie over het feitencomplex en pleegdatum en -plaats wordt alleen ad hoc telefonisch gedeeld, meer als uitzondering dan als regel. Een aanpassing is nodig om te voldoen aan de Europese standaard. Dat is ook in het belang van de politie, omdat het de efficiëntie van het onderzoek ten goede zal komen.

6. Verdenkingsinformatie als voorwaarde voor een effectief politieverhoor

Vanuit het opsporingsperspectief is goed voor te stellen dat de politie terughoudend is met verstrekken van informatie aan de verdachte. Juist de mogelijkheid om de verdachte met onderzoeksresultaten te confronteren en hem daarover te bevragen maakt het politieverhoor tot een belangrijk opsporingsmiddel. Vaak wordt de effectiviteit van het politieverhoor ech-

9 Het EHRM spreekt over ‘charges against a defendant’; een begrip dat niet alleen verdenkingsinformatie maar ook de tenlastelegging omvat. Zoals expliciet uit overweging 28 van de preambule bij de Europese richtlijn blijkt moet rekening gehouden worden met de fase waarin het strafproces zich bevindt. Aan een tenlastelegging mogen hogere eisen worden gesteld dan aan verdenkingsinformatie die bij de aanhouding moet worden verstrekt.

10 Blijkens de memorie van toelichting.

11 EHRM 15 december 2016, nr. 16483/12 (*Khlaifia e.a./Italië*). Deze zaak bouwt voort op expliciete overwegingen uit de EHRM-uitspraken inzake Fox, Cambell en Hartley waar in de memorie van toelichting naar verwezen wordt, zie voetnoot 6.

12 Ook in het kader van artikel 6 EVRM spreekt het EHRM zich uit over de verplichting tot het verstrekken van voor de verdachte begrijpelijke informatie. Het Europees hof overweegt in de zaak Vaudelle: “In the case of a person with mental difficulties, the authorities are required to take additional steps to enable the person to be informed in detail of the nature and cause of the accusation against him” (Vaudelle v. France, § 65).

ter tenietgedaan doordat de verdachte bij gebrek aan verdenkingsinformatie zijn strategie niet kan bepalen.¹³ Een praktijkvoorbeeld:

Verdachte X wordt buiten heterdaad aangehouden op verdenking van poging tot zware mishandeling of mishandeling. Zijn advocaat ontvangt een piketmelding met daarin de kwalificatie ‘art. 302 jo. 45 WvSr, art. 300 WvSr’, belt de politie en vraagt om wat voor incident het gaat. Na veel getwijfel zegt de rechercheur mysterieus: “een vechtpartij in 2017, dan weet uw cliënt het dondersgoed, verder doe ik geen mededelingen.” De recherche heeft haarscherpe beelden van hoe X bij een ruzie een glas op iemand zijn hoofd kapotslaat, dat kan de verdachte nooit vergeten zijn.

De advocaat spreekt zijn cliënt op het bureau en vraagt hem of hij weet waarom hij is aangehouden. De verdachte vertelt dat hij in 2017 in circa vijftien vechtpartijen is beland. X is alcoholverslaafd en heeft een kwade dronk. De advocaat en de verdachte hebben dus geen idee over welk feitencomplex het verhoor zal gaan en kunnen de risico’s, mogelijkheden en valkuilen niet inschatten. In overleg besluiten ze daarom dat de verdachte zich op zijn zwijgrecht zal beroepen, eerst maar eens horen over welk incident het gaat. Gedurende het verhoor wordt het de verdachte duidelijk waarvan hij wordt verdacht: die ruzie met zijn buurman in café Ruis in december. Dat was zelfverdediging, maar X heeft met zijn advocaat afgesproken om zich op zijn zwijgrecht te beroepen. Na afloop van het verhoor vraagt de verdachte of hij nog even met zijn advocaat mag overleggen. Daar vertelt hij zijn verhaal: X kwam zijn buurman tegen in de kroeg. De buurman was dronken en begon hem te slaan en te schoppen. Omdat hij geen kant uit kon heeft X uit zelfverdediging een bierglas op het hoofd van zijn buurman kapotgeslagen. X wil zijn verhaal graag aan de recherche vertellen. De advocaat vindt dit een goed idee: er lijkt sprake van een noodweersituatie. De recherche is onaangenaam verrast. Er moet een nieuw verhoor worden ingepland, allemaal dubbel werk. Waarom heeft X dat niet meteen verteld als hij onschuldig is?

Wat het voorbeeld illustreert is dat ook een dader soms niet weet waarom hij is aangehouden. Of hij weet het wel, maar wil het niet met zijn advocaat delen, omdat de advocaat dat als een schuldbekenenis zou kunnen opvatten. Een advocaat die niet weet waarover zijn cliënt gehoord gaat worden zal hem doorgaans adviseren zich op zijn zwijgrecht te beroepen.¹⁴ Het eerste verhoor wordt dan gebruikt om alsnog de gewenste verdenkingsinformatie te verkrijgen: mond dicht, oren open. Het onthouden van verdenkingsinformatie heeft in de praktijk dus tot gevolg dat meer verdachten zich op hun zwijgrecht beroepen. Voor de recherche is er geen strategisch voordeel: de verdenkingsinformatie (en vaak ook onderzoeksinformatie) wordt in de vraagstelling alsnog prijsgegeven. Pas daarna kan de verdediging een goede afweging maken of het verstandig is om te verklaren. Dat kan efficiënter.

7. **Verdenkingsinformatie: theorie, praktijk en de voor de hand liggende oplossing**

Alles overziend volgt uit de Europese richtlijn en uit EHRM-jurisprudentie dat het recht op informatie over de verdenking in ieder geval inhoudt: (a) concrete informatie over het materiële feitencomplex (‘cause’), (b) de voorlopige juridische kwalificatie (‘nature’), en indien

¹³ Kennelijk omdat de politie geen scherp onderscheid maakt tussen verdenkings- en opsporingsinformatie.

¹⁴ Aan het afleggen van een verklaring zijn immers risico’s verbonden.

bekend, (c) tijd en plaats. Hoe gedetailleerd die informatie moet zijn hangt samen met: (i) de fase waarin het proces zich bevindt, (ii) het eerlijke verloop van de procedure en (iii) de mogelijkheid voor de verdachte om rechten uit te kunnen oefenen. Hier moet een balans gevonden worden tussen verdedigingsrechten en opsporingsbelangen. Van de politie hoeft niet verwacht te worden dat informatie wordt gedeeld die het onderzoek schaadt of dat in een vroeg stadium het feitencomplex tot in detail wordt beschreven, als ware het een tenlastelegging.¹⁵ Anderzijds wijst het Europees Hof erop dat juist details van bijzonder belang kunnen zijn in een strafzaak. Vertaald naar het Nederlandse strafproces moet de aangehouden verdachte concreet kunnen begrijpen van welk feit hij verdacht wordt, zodat hij dit voorafgaand aan het eerste verhoor met zijn advocaat kan bespreken en samen met zijn advocaat een procespositie kan bepalen.

De huidige praktijk is anders. De verdachte en zijn advocaat krijgen alleen de juridische kwalificatie van de verdenking te horen. De verdachte weet vaak niet waarvan hij wordt verdacht en kan daardoor geen verdedigingsstrategie bepalen. Het eerste politieverhoor wordt dan als bijzonder inefficiënte methode gebruikt om alsnog de gewenste verdenkingsinformatie te verkrijgen, met vertraging tot gevolg. Vanuit het opsporingsperspectief biedt het onthouden van verdenkingsinformatie geen voordelen.¹⁶ Een aanpassing van deze praktijk is dus niet alleen van belang om in de pas te lopen met Europese wet- en regelgeving, maar ook om het politieverhoor beter te kunnen benutten.

De oplossing ligt voor de hand. Vertel de verdachte bij zijn aanhouding: (a) van welk concreet feitencomplex hij wordt verdacht, (b) hoe dat juridisch vertaald wordt, en (c) indien bekend, waar en wanneer dit feit heeft plaatsgevonden. Vermeld deze informatie ook op het piketformulier. De mate van detail zal per zaak verschillen, uitgangspunt moet zijn dat de verdachte begrijpt wat de verdenking is. Het mededelen en vermelden van deze informatie behoeft slechts een kleine aanpassing van de werkprocessen van de politie, levert rechtstatafelijk karmapunten op en verbetert de efficiëntie van het opsporingsonderzoek. Een win-win situatie.

---

15 Opsporingsinformatie valt dus niet onder dit recht. In de eerdergenoemde overweging 28 van de preambule bij de Europese richtlijn staat: “De informatie aan verdachten of beklaagden over het strafbare feit waarvan ze worden verdacht of beschuldigd, dient onverwijld, doch zonder lopende onderzoeken te schaden, te worden verstrekt [...]” Ook het EHRM leest opsporingsinformatie hier niet in: “The information need not necessarily mention the evidence on which the charge is based” (*X./Belgium*, Commission decision; *Collozza and Rubinat/Italy*, Commission report).

16 Anders dan misschien het onthouden van onderzoeksinformatie, waarvoor overigens de wettelijke regeling van artikel 30 lid 2 Sv bestaat. Voor het onthouden van verdenkingsinformatie bestaat geen wettelijke regeling.